

ביאורים

מהדורת אור עציון

⁵³⁷ הוכחה חמישית - נאמר פעמים רבות, שה' שופט צדק ולא עוול ושהוא גומל לכל אדם בדיוק לפי מעשיו. מכוון שבעולם הזה אנו רואים פעמים רבות צדיקים ברעה ורשעים באושר, פשוט שהדין הזה לעולם הבא. הפסוקים המורים על יושר דינו של הקב"ה הם (דברים לב, ד): "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא". וכן (תהילים קמה, יז): "צדיק ה' בכל דרכיו", וכן (תהילים ט, ח-ט): "וה' לעולם ישב כונן למשפט כסאו והוא ישפוט תבל בצדק". וכן (תהילים קיט, צא): "למשפטיך עמדו היום", וכן (איוב כד, כג): "עוד יתן לו לבטח ויענייהו על דרכיהם". וכן (איוב לד, כא): "כי עיניו על דרכי איש". וכן (משלי ה, כא): "כי נוכח עיני ה' דרכי איש", וכן (קהלת יב, יד): "כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט".

⁵³⁸ הוכחה שישית - ה' הזהיר מפני היום הגדול בו יפרע את כל חובותיו כלפי הצדיקים והרשעים, כמו שנאמר (צפניה א, יד-ב, ב): "קרוב יום ה' הגדול... יום עברה היום ההוא... והצרתי לאדם והלכו כעורים... גם כספם גם זהבם לא יוכלו להצילם ביום עברת ה'... התקוששו וקושו הגוי לא נכסף, בטרם לדת חוק...".

⁵³⁹ הוכחה שביעית - ה' הבטיח גמול טוב לצדיקים ולא לרשעים, כמו שנאמר (דברים ה, כה): "למען ייטב להם ולבניהם לעולם". וכן (תהילים לא, כ): "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך". וכן נאמר בקהלת (ח, יב-ג): "כי גם יודע אני אשר יהיה טוב ליראי האלהים אשר ייראו מלפניו, וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים".

⁵⁴⁰ כנגד הטענה, שניתן לפרש את כל הפסוקים באופן אחר ולבטל את ההוכחה שיש עולם הבא, אנו אומרים שמכיוון שהשכל מחייב שהעולם הבא קיים, עלינו להסביר את כל הפסוקים על פי זה, כי פירוש הפסוקים חייב להתאים למה שמוכח בשכל. פירוש בדרך אחרת יתבסס על הנחה הנוגדת את מה שהשכל מחייב, ולכן אין לו קיום.

הרחבות

• האמונה לא סותרת את השכל והמצפון

יָכַל מַה שְּׁמַבִּיא אֶל מַה שֶּׁהוּא חוֹלֵק בְּשִׁכְלָה, הוּא הַבְּטֵל. רס"ג כותב שאף שאפשר לפרש כל אחד מהפסוקים האלו באופן אחר כך שיראה שהם לא עוסקים בעולם הבא - כיוון שכבר הוכחנו בצורה שכלית שחייב להיות גמול בדמות העולם הבא, פירוש הפסוקים חייב להתאים לכך. לא ייתכן להעמיד אותם בצורה שתסתור את השכל.

ראשונים רבים, ביניהם הכוזרי, שחי כמאה חמישים שנה לאחר רס"ג, כתבו דבר זה בתור יסוד ברור ביהדות, שלא ייתכן שהתורה תסתור את השכל: "חלילה לאל מהיות דבר התורה סותר עדות דבר הנראה עין בעין או דבר שהוכח במופת שכלי!" [מאמר ראשון סז].

היחס החיובי ל'כלי העבודה' הטבעיים של האדם - ההיגיון, הרגש והמצפון - משתקף גם בדברי הרב קוק: "אסור לה ליראת שמים שתדחק את המוסר הטבעי של האדם, כי אז אינה עוד יראת שמים טהורה. סימן ליראת שמים טהורה הוא כשהמוסר הטבעי, הנטוע בטבע הישר של האדם הולך ועולה על פיה[...]. אבל אם תצויר יראת שמים בתכונה כזאת שבלא השפעתה על החיים היו החיים נוטים לפעול טוב, ולהוציא אל הפועל דברים מועילים לפרט ולכלל, ועל פי השפעתה מתמעט כוח פועל ההוא, יראת שמים כזאת היא יראה פסולה" [אורות הקודש ג, עמוד כז]. אם האמונה של האדם סותרת את טבעיות החיים שלו - כנראה שיש בה גגם מסוים. האמונה צריכה לרומם את ההיגיון ואת המוסר הטבעי, אך לא לדכא אותו. כאשר תחבור האמונה אל ההיגיון ואל החיים הפשוטים - היא תעניק להם משמעות ותיתן לאדם כוח כדי לפעול ולתקן את עצמו ואת המציאות.

ראיות נוספות
מהפסוקים
לקיומו של
העולם הבא

⁵³⁷ והשֹׁרֵשׁ הַחֲמִישִׁי, עוֹד הַרְחַבְתְּ הַסְּפָרִים שֶׁהַבּוֹרָא שׁוֹפֵט צְדָק יִשְׁלַם לְכָל אִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ, הוּא אֶמְרוּ (דברים לב, ד): הַצּוֹר תָּמִים פְּעָלוֹ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֶל אֲמוּנָה וְאֵין עוֹל וְגו'. וְעוֹד (תהילים קמה, יז): צְדִיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו. וְעוֹד (שם ט, ח-ט): וְה' לְעוֹלָם יִשֵּׁב כּוֹנֵן לְמִשְׁפָּט כִּסְאוֹ, הוּא יִשְׁפֹּט תַּבַּל בְּצִדְקָה. לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמְדוּ הַיּוֹם (שם קיט, צא). וְעוֹד (איוב כד, כג): יִתֵּן לוֹ לְבַטַח וְיִשְׁעֵן וְעֵינָיו עַל דְּרָכֵיהֶם. כִּי עֵינָיו עַל דְּרָכֵי אִישׁ (שם לד, כא). כִּי נִכַח עֵינָיו ה' דְּרָכֵי אִישׁ (משלי ה, כא). כִּי אֵת כָּל מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים יָבֵא בְּמִשְׁפָּט (קהלת יב, יד). וְכָל פְּסוּק כּוֹלָל פְּרוּשׁ גְּדוֹל.⁵³⁸ וְהַשֹּׁרֵשׁ הַשֵּׁשִׁי, זָכְרוֹן שֵׁשׁ לְבוֹרָא יוֹם מוֹכֵן לְגִמּוּל, אֶמְרוּ בּוֹ (צפניה א, יד-ב, ב): כִּי קְרוֹב יוֹם ה' הַגְּדוֹל קְרוֹב וּמַהֵר מְאֹד, יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא, וְהַצְרָתִי לְאָדָם וְהִלְכוּ כְּעוֹרִים, גַּם כִּסְפָם גַּם זָהָבָם. הַתְּקוּשָׁשׁוּ וְקוּשׁוּ⁵³⁹ בְּטָרֶם לְדַת חֶק, וְלְכָל פְּסוּק מְאֵלָה פְּרוּשִׁים אֵינְנִי זוֹכְרָם הֵנָּה, שְׁלֵא יֶאֱרָךְ הַסְּפּוֹר. וְהַשֹּׁרֵשׁ הַשְּׁבִיעִי, קְרִיאַת הַגִּמּוּל טוֹב, וְשְׂמוֹנָעִים אוֹתוֹ מִן הַרְשָׁעִים, כְּאֶמְרוּ (דברים ה, כה): לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וּלְבְנֵיהֶם לְעוֹלָם. וְעוֹד (תהילים לא, ס): מַה רַב טוֹבָךָ אֲשֶׁר צִפְנָתָה לִירְאִיךָ. וְעוֹד (קהלת ח, יב-ג): כִּי גַם יוֹדַע אֲנִי אֲשֶׁר יְהִי טוֹב לִירְאֵי הָאֱלֹהִים, וְטוֹב לֹא יְהִי לְרָשָׁע. וְלְכָל פְּסוּק מְאֵלָה פְּרוּשִׁים.⁵⁴⁰ וְאִם יִסְבֵּר סוֹבֵר שֶׁאֵלָה הַפְּסוּקִים סוֹבְלִים⁵⁴⁰ סְבָרוֹת אַחֲרוֹת מְפַסְדִּים הַטְּעֵנָה בָּהֶם לְעוֹלָם הַבָּא, נִבְאָר שֶׁהַדְּבָר אֵינְנוּ כְּמוֹ שֶׁסְּבָר, כִּי הַשִּׁכְל חַיֵּב הַגִּמּוּל בְּעוֹלָם אַחֵר, וְכָל פְּרוּשׁ מְסַפֵּים לְמַה שֵׁשׁ בְּשִׁכְל הוּא הַאֲמֹת, וְכָל מַה שְּׁמַבִּיא אֶל מַה שֶּׁהוּא חוֹלֵק בְּשִׁכְלָה, הוּא הַבְּטֵל.

הַתְּקוּשָׁשׁוּ וְקוּשׁוּ - חֲפָשׂוּ מַעֲשֵׂיכֶם הַרְעִים וְשׁוּבוּ בַתְּשׁוּבָה. סוֹבְלִים - יֵשׁ אִפְשָׁרוֹת לְהַבִּינֵם בְּדַרְךְ אַחֲרָת.

לעילוי נשמת אהרן יהודה בן מרדכי ז"ל

